

УДК 330.46:339.5

Чумак О.В.¹, Хмура М.Ю.²

¹ канд. філософ. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. БТЕ-0113 НУ «Запорізька політехніка»

ВПЛИВ СУЧАСНОЇ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОЇ КРИЗИ НА СВІТОВІ РИНКИ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ

Війна на Близькому Сході спричинила найбільше порушення поставок в історії світового нафтового ринку через зупинку руху танкерів та атаки на інфраструктуру видобутку нафти в Ормузькій протоці - ключового водного шляху для світового експорту палива через яку проходить близько 30% світового обсягу нафти та 20% скрапленого природного газу. Скорочення потоку нафти з 20 до 10 млн. барелів на добу, в свою чергу, спровокувало стрибок цін на паливно-мастильні матеріали в різних країнах світу. Так, світові ціни на нафту Brent після авіаударів США та Ізраїлю по Ірану

28 лютого за один день різко зросли, сягнувши позначки понад 120 доларів за барель і тільки дещо стабілізувалися станом на середину березня та становлять на сьогодні близько 92 доларів. Окрім того, через постійні атаки та відсутність ринків збуту в регіоні зупинилися нафтопереробні потужності обсягом понад 3 млн. барелів на добу. Як наслідок, аналітики Міжнародного енергетичного агентства (МЕА) знизили прогноз зростання світового попиту на нафту у 2026 році на 210 млн. барелів на день [1].

Війна в Ірані через паливно-енергетичну кризу в регіоні негативно впливає і на інші міжнародні ринки товарів та послуг. Зокрема, експерти Міжнародного валютного фонду (МВФ) у своєму блозі від 30 березня 2026 року попереджають, що війна на Близькому Сході створює значні ризики для світової економіки через енергетичні, торговельні та фінансові канали.

Фактичне закриття протоки та пошкодження регіональної інфраструктури призвели до найбільшого в історії порушення роботи глобального ринку нафти, що для країн-імпортерів палива - Саудівській Аравії, ОАЕ, Кувейту, Іраку та Катару - еквівалентно раптовому податку на доходи, а для країн-експортерів пов'язане із стрімким стрибком цін на пальне. Загалом по країнам ЄС пальне здорожчало лише за сім днів на 9–21%, а в США у березні роздрібні ціни на бензин підскочили понад 30%, наближаючись до відмітки \$4 за галон. Найкритичнішу ситуацію із паливом в цей період можна було спостерігати на Шрі-Ланці, де через гострий дефіцит енергоресурсів уряд вимушений був запровадити чотириденний робочий тиждень для економії палива. Особливе занепокоєння викликає ринок дизелю та авіаційного пального. Керівники Shell, Chevron і Total Energies відзначають, що дефіцит у цих сегментах уже починає проявлятися, а це критично для галузей, адже дизель є основою логістики, а авіаційне пальне - ключовим для міжнародної торгівлі [2].

Для аграрного сектору критичним фактором є дестабілізація поставок добрив. Близько третини світового обсягу поживних речовин для рослин транспортується через Ормузьку протоку. Перебої з поставками добрив з Перської затоки збіглися з початком посівного сезону в Північній півкулі, що створює загрозу для врожайності протягом року та провокує зростання цін на продовольство. Ключові ризики в аграрному секторі зосереджені у «трикутнику»: добрива – логістика – фінанси.

Крім того, переспрямування танкерів і контейнеровозів збільшує витрати на фрахт і страхування, а також подовжує терміни доставки неенергетичних товарів.

Тривале утримання високих цін на енергоносії та продовольство посилює глобальну інфляцію. У країнах з низьким рівнем доходу витрати на їжу становлять у середньому 36% споживчого кошика, тому стрибки цін на

добрива та продукти мають не лише економічні, а й соціально-політичні наслідки. Високі витрати на транспорт і сировину поступово закладаються у вартість готових товарів і послуг, що ускладнює стримування інфляційного тиску.

Фінансові умови у світі також стають жорсткішими: ціни на акції знизилися, а прибутковість облігацій зросла. Для країн з низьким рівнем доходу та обмеженими резервами це небезпечно через збільшення дефіциту торгівлі та тиск на національні валюти.

Таким чином, війна з Іраном перетворюється не лише на геополітичний конфлікт, а й на фактор глобальної економічної нестабільності. Дефіцит пального, енергетична криза, ціни на нафту, постачання газу, дизель, бензин, Ормузька протока, Перська затока, енергетичний ринок, глобальні резерви, ціни на продовольство та добрива, інфляція - усі ці елементи формують нову реальність світової економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Корольок Н. Світовий ринок нафти на межі колапсу: видобуток впав до історичного мінімуму. Комерсант. 31 Березня 2026. URL.: <https://komersant.ua/svitovyy-rynok-nafty-na-mezhi-kolapsu-vydobutok-vpav-do-istorychnoho-minimumu/> (дата звернення: 31.03.2026).

2. Марченко Н. Через війну на Близькому Сході під ударом опинився світовий ринок добрив. Landlord. 31.03.2026. URL.: <https://landlord.ua/news/cherez-vijnu-na-blyzkomu-shodi-pid-udarom-opynvnya-svitovyyj-rynok-dobryv-mvf/> (дата звернення: 31.03.2026).